

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

PAŽYMA DĖL X SKUNDO PRIEŠ ALYTAUS PATAISOS NAMUS

2021-04-06 Nr. 4D-2020/1-1345
Vilnius

SKUNDO ESMĖ

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius gavo X (toliau vadinama ir – Pareiškėjas) skundą dėl Alytaus pataisos namų (toliau vadinama ir – APN) pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai neužtikrinant Pareiškėjui sveikatos priežiūros prieinamumo, susijusio su skiepais nuo sezoninio gripo (toliau vadinama ir – Skundas).

2. Skunde, be kitų aplinkybių, nurodoma: „Prašau man paaiškinti kaip taip gali būti turbūt tik Alytaus pataisos namuose taip būna iškabino stende skelbimus dėl skiepų [*reng. past.* skiepai nuo sezoninio gripo] vakcinų kaina 24 eurus. Kodėl mes turime už savas lėšas, jeigu mes esame valstybės išlaikomi pilnai [...]“ (šios ir kitų citatų kalba netaisyta).

3. Pareiškėjas Seimo kontrolieriaus prašo ištirti Skunde nurodytas aplinkybes.

TYRIMAS IR IŠVADOS

Tyrimui reikšmingos faktinės aplinkybės

4. Seimo kontrolierius 2020 m. spalio 20 d. raštu Nr. 4D-2020/1-1345/3D-2775 kreipėsi į APN, prašydamas paaiškinti Skunde nurodytas aplinkybes. 2020 m. lapkričio 5 d. Seimo kontrolierius gavo APN 2020 m. lapkričio 4 d. raštą Nr. 8-7032.

Šiame rašte ir prie jo pridėtuose dokumentuose nurodoma:

4.1. Pareiškėjas „[...] dėl Jūsų rašte minėtų aplinkybių (*reng. past.* aplinkybės, nurodytos šios pažymos 2 punkte) į Alytaus pataisos namų direktorių kreipėsi su skundu 2020.10.12 [...]. Skundas buvo registruotas [...] registre 2020.10.14 [...]. Vykdam Alytaus pataisos namų direktoriaus rezoliuciją, šis skundas 2020.10.15 [...] buvo persiųstas nagrinėti Laisvės atėmimo vietų ligoninei. Laisvės atėmimo vietų ligoninės administracija 2020.10.23 pateikė atsakymą Nr. PPV-APN-130 nuteistajam“;

4.2. Laisvės atėmimo vietų ligoninės administracijos 2020 m. spalio 23 d. raštu Nr. PPV-APN-130 Pareiškėjas informuojamas, kad „poreikis gripo vakcinoms, kurios perkamos centralizuotai asmenims, priklausantiems rizikos grupėms skiepyti, yra sudaromas einamųjų metų lapkričio mėnesį. Ligoninės darbuotojams buvo žinoma, kad 2019 metų lapkričio mėnesį reikės pateikti skaičių asmenų, kurie gali būti nemokamai skiepijami gripo vakcina. Todėl ligoninės atsakingi darbuotojai 2019 m. spalio 21 dieną kreipėsi į Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos

ministeriją prašydami, kad Laisvės atėmimo vietų ligoninei būtų skirta centralizuotai Privalomojo sveikatos draudimo fondo (toliau – PSDF) biudžeto lėšomis perkamas pneumokokinės infekcijos ir gripo vakcinas, skirtas rizikos grupėms priskiriamiems asmenims skiepyti, esantiems laisvės atėmimo vietose. Lietuvos Respublikos sveikatos ministerija [...] parašė, kad [...] pagal galiojančius Lietuvos Respublikos teisės aktus centralizuotai PSDF biudžeto lėšomis įsigytos pneumokokinės infekcijos ir gripo vakcinas, skirtas rizikos grupėms priskiriamiems asmenims skiepyti, negali būti skiriamos Laisvės atėmimo vietų ligoninei. Tik nuo 2020-01-01 Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatyme [...] buvo įrašyta, kad „Apdraustaisiais, kurie draudžiami valstybės lėšomis [...] laikomi suimtieji ir nuteistieji, atliekantys arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmes“. Teikiant paraišką 2020 m. lapkričio mėnesį ateinančių metų vakcinų poreikiui, ligoninė pateiks skaičių rizikos grupėms priskiriamų asmenų, esančių laisvės atėmimo vietose ir tikisi, kad ateinančiais metais vakcinas bus gautos ir bus galimybė nemokamai paskiepyti rizikos grupėms priskiriamus asmenis“;

4.3. „Kadangi nemažai nuteistųjų buvo išreiškę norą už asmenines lėšas įsigyti gripo vakciną, buvo priimtas sprendimas leisti nuteistiesiems už savo asmenines lėšas įsigyti gripo vakciną.“

Tyrimui reikšmingi teisės aktai

5. Europos Tarybos Ministrų Komiteto 2006 m. sausio 11 d. priimtos rekomendacijos šalims narėms Nr. (2006)2 „Dėl Europos kalėjimų taisyklių“ (toliau vadinama – Europos kalėjimų taisyklės):

4 *punktas* – „Kalinimo sąlygos, kurios pažeidžia žmogaus teises, negali būti pateisinamos finansavimo trūkumu“;

39 *punktas* – „Kalėjimų valdžia turi rūpintis visų kalinių sveikata“;

40.3 *punktas* – „Visi kaliniai turi turėti galimybę naudotis medicinos paslaugomis, kurios teikiamos šalyje, ir negali būti diskriminacijos teisinės padėties pagrindu“;

40.5 *punktas* – „Visos reikalingos medicinos, chirurgijos ir psichiatrijos paslaugos, įskaitant ir tas paslaugas, kurios yra prieinamos visuomenėje, turi būti suteiktos kaliniui.“

6. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso (toliau vadinama ir – BVK):

11 *straipsnis. Bendrosios nuteistųjų teisės* – „1. Nuteistieji turi teisę teisės aktų nustatyta tvarka: [...] 3) gauti medicinos pagalbą; [...]“;

174 *straipsnis. Arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės atliekančių nuteistųjų asmens sveikatos priežiūra* – „1. Asmens sveikatos priežiūros paslaugos arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės atliekantiems nuteistiesiems teikiamos sveikatos apsaugos ministro ir teisingumo ministro nustatyta tvarka. 2. Pirminio lygio ambulatorinę arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės atliekančių nuteistųjų asmens sveikatos priežiūrą užtikrina laisvės atėmimo vietų ligoninė arba pataisos įstaigų asmens sveikatos priežiūros padaliniai. Pirminio lygio ambulatorinės asmens sveikatos priežiūros paslaugos teikiamos pataisos įstaigų patalpose. 3. Kai laisvės atėmimo vietų ligoninė arba pataisos įstaigų asmens sveikatos priežiūros padaliniai dėl objektyvių priežasčių negali užtikrinti pirminio lygio ambulatorinių asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimo arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės atliekantiems nuteistiesiems, šių paslaugų teikimą pataisos įstaigų patalpose pagal sudarytas sutartis užtikrina savivaldybės, kurios teritorijoje veikia pataisos įstaiga, pirminio lygio ambulatorines asmens sveikatos priežiūros paslaugas teikianti asmens sveikatos priežiūros įstaiga. Sprendimą dėl konkrečios pirminio lygio ambulatorines asmens sveikatos priežiūros paslaugas teikiančios savivaldybės asmens sveikatos priežiūros įstaigos, kuri užtikrins asmens sveikatos priežiūros paslaugų teikimą arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės

atliekantiems nuteistiesiems, paskyrimo priima savivaldybės, kurios teritorijoje veikia pataisos įstaiga, taryba. 4. Antrinio lygio asmens sveikatos priežiūros paslaugos, kurios neteikiamos laisvės atėmimo vietų ligoninėje, ir tretinio lygio asmens sveikatos priežiūros paslaugos arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmes atliekantiems nuteistiesiems teikiamos arčiausiai esančiose ir atitinkamas paslaugas galinčiose suteikti valstybės arba savivaldybių asmens sveikatos priežiūros įstaigose. 5. Asmens sveikatos priežiūros paslaugos valstybės arba savivaldybių asmens sveikatos priežiūros įstaigose teikiamos užtikrinant nuteistųjų apsaugą. 6. Arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmes atliekančių nuteistųjų asmens sveikatos priežiūrą organizuoja Sveikatos apsaugos ministerija.“

7. Lietuvos Respublikos sveikatos draudimo įstatymo (Sveikatos draudimo įstatymas):

6 straipsnis „Draudžiamieji ir apdraustieji privalomuoju sveikatos draudimu“ – „6. Privalomojo sveikatos draudimo fondas disponuoja valstybės biudžeto lėšomis, skirtomis šio straipsnio 4 dalyje nurodytų asmenų privalomajam sveikatos draudimui, ir asmenų, nurodytų šio straipsnio 5 dalyje, sveikatos priežiūros paslaugoms apmokėti, išskyrus atvejus, kai šios paslaugos teikiamos teisingumo, krašto apsaugos ar vidaus reikalų ministrų valdymo srities sveikatos priežiūros įstaigose, taip pat lėšomis, skirtomis asmenų, laikomų laisvės atėmimo vietų įstaigose, gydymui nuo pavojingų užkrečiamųjų ligų reikalingiems vaistams įsigyti“ (teisės akto redakcija, galiojusi iki 2020 m. sausio 1 d.);

6 straipsnis „Draudžiamieji ir apdraustieji privalomuoju sveikatos draudimu“ – „4. Apdraustaisiais, kurie draudžiami valstybės lėšomis [...], laikomi: [...]; 22) suimtieji ir nuteistieji, atliekantys arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmes“ (teisės akto redakcija, įsigaliojusi nuo 2020 m. sausio 1 d.).

8. Asmens sveikatos priežiūros paslaugų organizavimo ir teikimo asmenims, laikomiems laisvės atėmimo įstaigose, tvarkos aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ir teisingumo ministrų 2019 m. rugsėjo 30 d. įsakymu Nr. V-1103/IR-279 (Aprašas):

20 punktas – „Pacientai bausmių vykdymo sistemos sveikatos priežiūros įstaigose skiepijami sveikatos apsaugos ministro tvirtinamose nacionalinėse imunoprofilaktikos programose numatytais vakcinomis teisės aktų nustatyta tvarka“ (teisės akto redakcija, įsigaliojusi 2020 m. vasario 20 d.).

Tyrimo išvados

9. Pareiškėjas skundžiasi tuo, kad APN nuo gripo galima pasiskiepyti tik už asmenines lėšas, ir prašo paaiškinti, dėl kokių priežasčių nėra sudaroma galimybė rizikos grupei priskirtiems nuteistiesiems nuo gripo pasiskiepyti nemokamai.

10. Tiek tarptautiniuose, tiek Lietuvos Respublikos teisės aktuose nustatyta, kad laisvės atėmimo vietose laikomiems asmenims *turi būti teikiamos tokios pat asmens sveikatos priežiūros paslaugos kaip ir laisvėje esantiems asmenims*, tais atvejais, kai tokių reikiamų paslaugų negali suteikti laisvės atėmimo vietų gydymo įstaigos, paslaugos gali būti teikiamos valstybės arba savivaldybių asmens sveikatos priežiūros viešosiose įstaigose (šios pažymos 6 punktas).

Europos kalėjimų taisyklėse nustatyta, kad kalėjimų valdžia turi rūpintis visų kalinių sveikata bei visi kaliniai turi turėti galimybę naudotis medicinos paslaugomis, kurios teikiamos šalyje, ir negali būti diskriminacijos teisinės padėties pagrindu. Visos reikalingos medicinos, chirurgijos ir psichiatrijos paslaugos, įskaitant ir tas paslaugas, kurios yra prieinamos visuomenėje, turi būti suteiktos kaliniui, o jų neteikimas negali būti pateisinamas nepakankamais ekonominiais ištekliais.

Tai reiškia, kad nuteistiesiems turi būti teikiamos tokios pačios kokybės sveikatos

priežiūros paslaugos kaip ir laisvėje esantiems asmenims, t. y., sudaromos sąlygos susitikti su asmeniui aktualios srities gydytoju, suteikiamos išsamios konsultacijos dėl asmens sveikatos būklės, paskiriamas tinkamas gydymas, užtikrinamas savalaikis paskirtas gydymas arba / ir gydytojų rekomendacijų įvykdymas, suteikiama galimybė pasiskiepyti teisės aktų nustatyta tvarka ir kt.

Seimo kontrolierius atkreipia dėmesį, kad nuo 2020 m. sausio 1 d. suimtieji ir nuteistieji, atliekantys arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmes, yra apdrausti privalomuoju sveikatos draudimu, o nuo 2020 m. vasario 20 d. teisės aktuose yra įtvirtinta nuteistųjų / suimtųjų galimybė skiepytis taip, kaip tai gali daryti laisvėje esantys asmenys (šios pažymos 7, 8 punktai).

11. Skundo tyrimo metu nustatyta, kad Laisvės atėmimo vietų ligoninės (toliau vadinama ir – LAVL) darbuotojai, siekdami sudaryti sąlygas rizikos grupei priskirtiems nuteistiesiems / suimtiesiems, įskaitant ir Pareiškėjui, 2020 metais nemokamai pasiskiepyti gripo vakcina, 2019 m. spalio 21 d. kreipėsi į Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministeriją prašydami, kad LAVL būtų skirtos centralizuotai PSDF biudžeto lėšomis perkamos pneumokokinės infekcijos ir gripo vakcinos. Kadangi tuo metu dar nebuvo įsigalioję Sveikatos draudimo įstatymo ir Aprašo pakeitimai (šios pažymos 7, 8 punktai), Lietuvos Respublikos sveikatos ministerija atsisakė tenkinti LAVL prašymą. Dėl šios priežasties 2020 metais Lietuvos Respublikos laisvės atėmimo vietose, įskaitant ir APN, nebuvo sudarytos sąlygos nuteistiesiems / suimtiesiems, įskaitant ir Pareiškėją, nemokamai pasiskiepyti gripo vakcina. Taigi nagrinėjamu atveju susiklostė situacija, kad nuteistieji (šiuo konkrečiu atveju – Pareiškėjas), priskirti rizikos grupei ir 2020 metų pradžioje įgiję teisę nemokamai pasiskiepyti gripo vakcina, negalėjo 2020 metais gauti jiems reikalingų sveikatos priežiūros paslaugų dėl iš anksto tam tikslui neskirtų lėšų.

12. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad Pareiškėjui nebuvo užtikrintas sveikatos priežiūros prieinamumas (galimybė nemokamai pasiskiepyti gripo vakcina), todėl Skundas yra pagrįstas.

Atkreiptinas Pareiškėjo dėmesys, kad žala, kilusi dėl netinkamų kalinimo sąlygų ar neteisėtai taikomų suvaržymų, atlyginama remiantis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.271 straipsnio nuostatomis. Pagal Civilinio kodekso 6.271 straipsnį, žalą, atsiradusią dėl valstybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, privalo atlyginti valstybė iš valstybės biudžeto, nepaisydama konkretaus valstybės tarnautojo ar kito valstybės valdžios institucijos darbuotojo kaltės. Asmuo, kuris mano, kad jo teisės ir teisėti interesai buvo pažeisti ir jis patyrė tiek turtinės, tiek neturtinės žalos, per trejų metų terminą gali apginti savo pažeistas teises kreipdamasis į apygardos administracinę teisumą.

SEIMO KONTROLIERIAUS SPRENDIMAS

13. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius nusprendžia X Skundą dėl APN pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai neužtikrinant jam sveikatos priežiūros prieinamumo, susijusio su skiepais nuo sezoninio gripo, pripažinti pagrįstu.

SEIMO KONTROLIERIAUS REKOMENDACIJA

14. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 17 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministrui Arūnui Dulkiui rekomenduoja imtis priemonių, kad ateityje Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijoje ir jai pavaldžiose įstaigose būtų atidžiai nagrinėjami

LAVL ir kitų bausmių vykdymo sistemos institucijų kreipimaisi, susiję su nuteistųjų / suimtųjų teisių į tinkamą sveikatos priežiūrą ir jos prieinamumą užtikrinimu.

15. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 20 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad informacija apie siūlymų (rekomendacijų) išnagrinėjimą Seimo kontrolieriui turi būti pateikiama nedelsiant priėmus sprendimus dėl priemonių, kurių bus imamasi, atsižvelgiant į Seimo kontrolieriaus siūlymą (rekomendaciją), **bet ne vėliau kaip per 30 dienų nuo siūlymo (rekomendacijos) gavimo dienos.**

Seimo kontrolierius

Augustinas Normantas